

Stanisław Zabłocki

"Konferencja "Kompensacyjna funkcja prawa karnego", poświęcona pamięci prof. dr hab. Zbigniewa Gostyńskiego - Kraków 17-18 maja 2002 r.

Palestra 46/9-10(537-538), 129-134

2002

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Na zakończenie obrad Prezydent CCBE John Fish oświadczył, powołując się na zgłoszoną przez NRA propozycję, iż jedno z przyszłorocznych posiedzeń Stałego Komitetu i PECO Committee odbędzie się w Krakowie. Obecni na sali przyjęli tę decyzję z niekłamany zadowoleniem. Wyznaczona została także data obrad: 27 czerwca 2003. Będzie to niewątpliwie ważne dla polskiej adwokatury wydarzenie, budujące jej prestiż a także świadczące o wychodzeniu naprzeciw wyzwaniom, jakie niesie zbliżający się coraz bardziej moment integracji ze strukturami Unii Europejskiej.

Wojciech Hermeliński

Konferencja „Kompensacyjna funkcja prawa karnego”, poświęcona pamięci prof. dr hab. Zbigniewa Gostyńskiego – Kraków 17–18 maja 2002 r.

Gdy ukaże się numer „Palestry” zawierający niniejsze sprawozdanie miną blisko dwa lata od śmierci prof. dr hab. Zbigniewa Gostyńskiego. Warto zatem naprawić niewątpliwą błąd – w „Palestrze” nie ukazało się bowiem dotąd wspomnienie pośmiertne po Profesorze – i przybliżyć Czytelnikom sylwetkę Zmarłego. Był On jednym z najwybitniejszych przedstawicieli nauki procesu karnego w Polsce. Z uwagi na stosunkowo młody wiek (urodził się w 1944 r. w Makowie Podhalańskim) można się jednak było spodziewać, że najwybitniejsze dokonania są jeszcze przed Nim. Doktoryzował się w 1974 roku („Postępowanie sądowe co do orzeczeń w sprawach o wykroczenia”), zaś habilitował w 1985 roku („Karnopravny obowiązek naprawienia szkody”). Obie prace zostały wyróżnione w konkursach „Państwa i Prawa” na najlepsze prace doktorskie i habilitacyjne. Tytuł profesora Zbigniew Gostyński otrzymał w 1997 roku. Jego zainteresowania naukowe koncentrowały się głównie wokół następujących kompleksów tematycznych: odpowiedzialność za wykroczenia, postępowanie przed kolegiami oraz sądowe postępowanie w sprawach o wykroczenia [m.in. ww. praca doktorska, podręcznik „Prawo o wykroczeniach”, znaczące rozprawy: „O potrzebie nowelizacji przepisów postępowania w sprawach o wykroczenia” (PiP 1981, z. 4), „Problem wykroczeń przekształconych z występów w perspektywie reformy ustawodawstwa karnego” (PPK 1990, z. 2), „Perspektywa reformy prawa o wykroczeniach – wybrane problemy procesowe” (PPiA 1991, t. XXVIII), „Sądowe postępowanie w sprawach o wykroczenia według projektu kodeksu postępowania karnego” (PiP 1995, z. 9), komentarz „Postępowanie sądowe w sprawach o wykroczenia. Komentarz do rozdziału 54 k.p.k.”, Kraków 2000], prawo karne skarbowe [m.in. rozprawy: „W prawie karnym skarbowym bez zmian” (PS 1996, z. 10), „Nowe instytucje prawa karnego nawiązujące do prawa karnego skarbowego” (Prok. i Pr. 1998, z. 10), komentarz „Komentarz do kodeksu karnego skar-

bowego. Tytuł II i III”, Warszawa 2000], zagadnienia procesowe tajemnic zawodowych, w tym w szczególności tajemnicy dziennikarskiej [m.in. głoś do słynnej uchwały składu 7 sędziów SN z 19 stycznia 1995 r. (PiP 1996, z. 1), monografia „Tajemnica dziennikarska a obowiązek składania zeznań w procesie karnym”, Warszawa 1997], a nade wszystko problematyka naprawienia szkody w prawie karnym (m.in. wspomniana wyżej praca habilitacyjna oraz monografia „Obowiązek naprawienia szkody w nowym ustawodawstwie karnym”, Kraków 1999 r., a także znaczące publikacje za granicą). Wielką wagę przywiązywał do analizy orzecznictwa Sądu Najwyższego, którego był niestrudżonym glosatorem (tylko za okres 1990–2000 w bibliografii elektronicznego systemu LEX figuruje 11 głoś Jego pióra). Nieporównanie bardziej kompetentny przegląd dorobku naukowego profesora Zbigniewa Gostyńskiego znajdzie Czytelnik w nocie biograficznej pióra profesora Stanisława Waltosia (PiP 2001, z. 3). Prawdziwą sylwetkę Zmarłego kreślą jednak nie tylko jego naukowe zdobycze, ale i to, jakim człowiekiem był w codziennych kontaktach. Stąd pozwalam sobie także i na osobisty akcent. Profesor Gostyński nie żałował czasu, aby swą wiedzą, swymi przemyśleniami, dzielić się z innymi. Bardzo chętnie brał udział w różnego typu spotkaniach szkoleniowych. Między innymi w maju 2000 r. uczestniczył w corocznym parodniowym „wewnętrzny” szkoleniu sędziów orzekających w Izbach Karnej i Wojskowej Sądu Najwyższego, odbywanym tradycyjnie w Radziejowicach. Długo będziemy pamiętać nie tylko Jego znakomity wykład, ale także okazywany wieczorami kunszt brydżowy Zbyszka oraz Jego nieprzeciętny talent wokalny (odziedziczony po Ojcu), który chętnie demonstrował przy ognisku. Najbardziej zbliżyła mnie jednak z profesorem Gostyńskim wspólna praca. Gdyby nie Zmarły nigdy nie powstałby pierwszy komentarz do nowo uchwalonego Kodeksu postępowania karnego z 1997 r., który ukazał się na rynku wydawniczym praktycznie równocześnie z wejściem w życie nowych unormowań. To Jego inicjatywie i niespożytej energii zawdzięczamy, iż maleńka grupka osób z pasją pracowała, pod wielką presją czasu, nad tekstem nowej procedury. Potrafił nie tylko skompletować ten zespół, ale i tchnąć weń „dobrego ducha”: że damy radę, że wyjdzie spod naszych piór dzieło znaczące, że w przyszłości będziemy je udoskonalać i aktualizować. Zamierzeniem Zbyszka było bowiem stworzenie księgi na wzór komentarzy niemieckich, które przez długie lata „dojrzewają”, obrastając w nowe orzecznictwo, uwzględniając nowe myśli wyrażone w piśmiennictwie, reagując w kolejnych wydaniach na wprowadzone przez ustawodawcę zmiany. Gdy w połowie listopada 2000 r., na konferencji naukowej połączonej z wręczeniem księgi pamiątkowej profesorowi Waltosowi, spotkałem się ze Zbyszkiem, snuł w rozmowie plany dotyczące drugiego wydania komentarza. W kilkanaście dni potem, już w grudniu, w rozmowie telefonicznej, powrócił do tego tematu. Potem zaś przyszedł dzień 21 grudnia 2000 r., w którym otrzymaliśmy wiadomość o Jego śmierci. Zapewne gdyby nie wręcz perfekcyjna obowiązkowość i wyjazd na wykłady pomimo utrzymujących się objawów grypowych, serce, z którym Zbyszek miał od pewnego czasu kłopoty, przeszłoby i tę próbę. Moglibyśmy wkrótce przystąpić

do wspólnych prac nad nową edycją komentarza. Cóż, Niezbadany chciał inaczej. Nie oznacza to, że kolejne wydania będą się ukazywały pod inną redakcją. Dopóki będzie aktualizowała tę książkę ta sama grupka osób, dopóty będzie to komentarz Zbigniewa Gostyńskiego, a dopiero w dalszym tle „i innych”.

Doceniając pozycję naukową profesora Zbigniewa Gostyńskiego, Jego macierzysta uczelnia (której był absolwentem i w której mury powrócił, już jako profesor, w 1997 roku), Uniwersytet Jagielloński, zorganizowała w dniach 17–18 maja 2002 r. konferencję naukową, której wiodącą, a nieprzypadkową, bo nawiązującą do jednego z wiodących obszarów zainteresowań badawczych Zmarłego, tematyką była „*Kompensacyjna funkcja prawa karnego*”. Przed przystąpieniem do obrad spora grupa uczestników konferencji spotkała się rankiem 17 maja na cmentarzu na Salwatorze, nad grobem śp. Zbigniewa Gostyńskiego. Nieco później, w najpiękniejszej – jak sądzę – sali Collegium Maius, noszącej imię M. Bobrzyńskiego, rozpoczęła się oficjalna część konferencji, uświetniona przemówieniami Jego Magnificencji Rektora UJ, prof. dr hab. Franciszka Ziejki oraz Dziekana Wydziału Prawa, prof. dr hab. Jerzego Stelmacha. W imieniu organizatorów prof. dr hab. Stanisław Waltoś powitał uczestników konferencji, a przede wszystkim najbliższych Zmarłego, żonę – panią Teresę oraz dzieci: Agatę (która kontynuuje znakomite prawnicze tradycje rodzinne i pomimo młodego wieku prowadzi w Chicago znaczącą kancelarię adwokacką) oraz Szymona. Przypomniał też drogę naukową profesora Gostyńskiego.

Po krótkiej przerwie rozpoczęła się część naukowa konferencji. Pierwszą jej sesję poprowadził Pierwszy Prezes SN, prof. dr hab. Lech Gardocki. Rozpoczął ją referat prof. dr hab. Mariana Filara (UMK w Toruniu), zatytułowany „*Pokrzywdzony w prawie karnym materialnym*”. Kolejnym referentem był prof. dr hab. Bogusław Janiszewski (UAM w Poznaniu), którego rozważania osnute były wokół myśli: „*Naprawienie szkody a cele wymiaru kary*”. Dr Wojciech Zalewski (Uniw. Gdański) omawiał „*Naprawienie szkody w polskim prawie karnym a postulaty restorative justice*”, zaś dr Janusz Bryk (WSPol. w Szczytnie) „*Środki karne o charakterze kompensacyjnym w polskim prawie karnym*”. Rozmiary niniejszego sprawozdania nie pozwalają, rzecz jasna, głębiej wniknąć w treści każdego z wygłoszonych referatów. Zatem dokonam wyboru tych wątków, które dla mnie osobiście były najbardziej interesujące lub też wysoce dyskusyjne. Z wystąpienia prof. Filara zasygnalizować należy dwa zagadnienia szczegółowe. Jego zdaniem, zawarte w art. 49 § 1 k.p.k. sformułowanie „której dobro prawne” rozumieć należy jako dobro stanowiące tzw. przedmiot ochrony indywidualnej normy prawa karnego materialnego, która naruszona została w wyniku przestępstwa, a nie wszelkie dobra prawne określonej osoby, pozostające w jej orbicie, chronione innymi, pozakarnymi normami prawa (np. cywilnego lub administracyjnego). Użyte zaś w tym samym przepisie sformułowanie „zostało bezpośrednio naruszone” oznacza sytuację, w której naruszono dobro stanowiące tzw. przedmiot czynności wykonawczej czynu zabronionego, a zatem takie dobro chronione przepisami prawa karnego, na którym czyn przestępny jest

dokonywany, tj. zgodnie z zamiarem sprawcy jest ono bezpośrednio atakowane lub – w przypadku nieumyślności – w relacji do którego naruszane zostają zasady bezpiecznego obchodzenia się z danym dobrem, a nie także i takie, które tylko pośrednio doznają uszczerbku przy okazji takiego ataku lub są nim pośrednio zagrożone. W swym niezwykle interesującym wystąpieniu prof. Janiszewski sformułował kapitalny wręcz – na gruncie art. 46 k.k. – problem, a mianowicie, czy obowiązek naprawienia szkody obejmuje tylko szkodę związaną z dobrami naruszonymi, a „objętymi” ustawowym zespołem znamion przestępstwa, czy też obejmuje on również szkodę na dobrach, które nie są objęte znamionami przypisywanego sprawcy typu przestępstwa. Nie trzeba dodawać, jak odpowiedź na tak postawione pytanie rzutować będzie np. na obowiązek naprawienia szkody przez sprawcę wypadku drogowego w sytuacji, gdy od 1 września 1998 roku w skład ustawowych znamion występku określonego w art. 177 § 1 lub 2 k.k. nie wchodzi szkoda w mieniu (związana z niejednokrotnie całkowitym zniszczeniem samochodu pokrzywdzonego). Nie można się zatem dziwić, iż do tak sformułowanego zagadnienia uczestnicy konferencji powrócili w żywej dyskusji nad referatem prof. Janiszewskiego. Dr Bryk wysunął zaś śmiały, ale w mojej (i – jak wykazała dyskusja – nie tylko mojej) ocenie wysoce dyskusyjny postulat, aby *de lege ferenda* wprowadzić obowiązek orzekania nawiązki w wypadku skazania za przestępstwo tzw. znęcania, określone w art. 207 k.k. Wypada zatem postawić pytanie, czy rzeczywiście w tej kategorii przestępstw orzeczenie nawiązki może się przyczynić do wygaszenia konfliktu, jak twierdził referent, czy też może wywrzeć wręcz przeciwny efekt.

W przerwie w obradach uczestnicy konferencji mieli możliwość uczestnictwa w otwarciu wystawy poświęconej prof. Marianowi Smoluchowskiemu.

W trakcie popołudniowej sesji, którą prowadził Rzecznik Praw Obywatelskich, prof. dr hab. Andrzej Zoll, wygłoszone zostały trzy referaty. Autorem pierwszego, zatytułowanego „*Kompensacyjna rola środka karnego obowiązku naprawienia szkody*”, był Zastępca Prokuratora Generalnego, dr hab. Ryszard A. Stefański. Stwierdził on, między innymi, iż skoro wnioski końcowe, składane przez prokuratora na rozprawie, powinny być kompleksowe i precyzyjne, zatem powinien on sprecyzować także wysokość obowiązku naprawienia szkody. Sygnalizował też, że jego zdaniem ubezpieczyciel jest zobowiązany do dokonania wypłaty skazanemu, czyli temu, kto pokrył szkodę, za którą ubezpieczyciel winien odpowiadać. Kolejny referat, „*Wybrane problemy instytucji naprawienia szkody w prawie karnym*”, miała pierwotnie wygłosić dr Marzena A. Wasilewska (Uniw. Szczeciński). Został on jednak złożony jedynie na piśmie. Najistotniejsze zawarte w nim tezy są następujące: a/ orzeczenia nakładające obowiązek naprawienia szkody mogą być tytułami egzekucyjnymi, do których stosuje się przepisy art. 776–795 k.p.c., w konsekwencji zaś zakres kognicji sądu karnego – przy nadawaniu klauzuli wykonalności – podlega takim samym ograniczeniom, jak sądu cywilnego, b/ dopuszczalność przymusowego wykonania obowiązku naprawienia szkody jako środka karnego nie budzi zastrzeżeń i wydaje się być zgodna z jego charakterem, natomiast pewne kontrowersje wywołuje kwe-

stia dopuszczenia przymusowego wykonania obowiązku naprawienia szkody nałożonego w charakterze warunku probacyjnego. W miejsce dr M.A. Wasilewskiej interesujące wystąpienie na temat „Instytucja świadka koronnego a dochodzenie roszczeń cywilnych przez pokrzywdzonego przestępstwem” wygłosiła dr Barbara Nita (UJ). Wysznuła ona tezę o dopuszczalności powództwa odszkodowawczego kierowanego przez pokrzywdzonego przeciwko Skarbowi Państwa, gdy za szkodę odpowiedzialna jest osoba, której został nadany status świadka koronnego. Wieńczył drugą sesję referat dr Andrzeja R. Światłowskiego „Kompensacyjna rola instytucji czynnego żalu w prawie karnym”.

Następnego dnia sesję trzecią poprowadził Dziekan Wydziału Prawa Uniwersytetu Śląskiego, prof. dr hab. Kazimierz Zgryzek. Wygłoszone zostały w jej trakcie dwa referaty. Autorem pierwszego „Rozwiązania o charakterze kompensacyjnym w polskiej procedurze karnej” był dr Ireneusz Dziugiel (WSPol w Szczytnie), zaś drugiego „Zasądzenie odszkodowania z urzędu w polskim procesie karnym” prof. dr hab. Andrzej Bulsiewicz (nieobecny na konferencji z przyczyn zdrowotnych) oraz dr Dariusz Kala (UMK w Toruniu). To ostatnie opracowanie zawierało skrótowy, ale rzetelny rys porównawczy przepisów: art. 331 k.p.k. z 1928 r. (wprowadzonego do tego kodeksu dopiero ustawą z 27 listopada 1961 r. o zmianie przepisów postępowania karnego), art. 363 k.p.k. z 1969 r. oraz art. 415 k.p.k. z 1997 r. Autorzy podkreślili w nim subsydiarność omawianych rozwiązań w stosunku do procesu adhezyjnego oraz podjęli próbę określenia stosunku instytucji zasądzenia odszkodowania z urzędu do karnoprawnego obowiązku naprawienia szkody oraz do nawiązki.

Ostatnią, czwartą sesję poprowadził sędzia Sądu Najwyższego, prof. dr hab. Piotr Hofmański. Niestety nie przybyła na konferencję prof. dr hab. Ewa Bieńkowska (INP PAN), która miała wygłosić referat „Kompensacja państwowa dla ofiar przestępstw w Polsce: po co i jaka?”. Zatem w formie ustnej zostały podczas tej sesji zaprezentowane także tylko dwa referaty: dr Barbary Stańdo-Kaweckiej (UJ) „Kompensacja szkody w postępowaniu z nieletnimi w ujęciu prawoporównawczym” oraz dr Mirosława Lisieckiego (WSPol w Szczytnie) „Rola Policji w zakresie uzyskania restytucji i kompensacji przez ofiary przestępstw”. Od wszystkich innych wystąpień referat dr B. Stańdo-Kaweckiej różniło podejście empiryczne. W pierwszej jego części, wskazując na to, że w ostatnich 25 latach w wielu krajach właśnie w postępowaniu z nieletnimi eksperymentowano z takimi sposobami reakcji na przestępczość, które mieszczą się w nurcie sprawiedliwości naprawczej (*restorative justice*), autorka stwierdziła, że przyczyn zainteresowania tym nurtem upatrywać należy w: a/ upadku ideologii resocjalizacji i kryzysie racjonalizacji karania, b/ poszukiwaniu sposobów reakcji na przestępczość alternatywnych wobec kosztownej, a mało skutecznej, kary pozbawienia wolności, c/ wzroście zainteresowania pozycją ofiary w procesie karnym i rozwoju ruchów na rzecz poprawy sytuacji ofiar przestępstw. W części drugiej omawiała wpisany w nurt *restorative justice* system postępowania z nieletnimi w Nowej Zelandii.

Wielką zasługą prowadzących poszczególne sesje było takie „zdyscyplinowanie” referentów, iż starczyło jeszcze czasu na dyskusję nad poszczególnymi wystąpieniami i zaprezentowanymi w nich tezami.

Na zakończenie konferencji przeprowadzony został panel, którego uczestnicy mieli przedstawić swe opinie na temat: „Czy polskie prawo karne należy się troszczyć się o ofiary przestępstw?”. Moderatorem dyskusji panelowej był prof. dr hab. Zbigniew Cwiągalski (UJ), zaś uczestnikami: dr Monika Płatek (Biuro RPO), Prezes SN dr Lech Paprzycki, prof. dr hab. Stanisław Waltoś (UJ), prof. dr hab. Andrzej Wąsek (UMCS) oraz niżej podpisany.

Podkreślić należy niezwykłą gościnność gospodarzy i wręcz wzorową organizację obrad, którą uczestnicy konferencji zawdzięczali Kierownikowi Katedry Postępowania Karnego UJ, prof. dr hab. Stanisławowi Waltosiowi oraz jego młodym współpracownikom, w szczególności panu mgr Maciejowi Czajce. Wypada mieć też nadzieję, iż organizatorom uda się niebawem zdyskontować plon obrad i ogłosić materiały konferencyjne w postaci pisemnej.

Stanisław Zabłocki

Konferencja z okazji 10-lecia istnienia Ośrodka Informacji Rady Europy

Konferencja „Członkostwo Polski w Radzie Europy drogą ku członkostwu w Unii Europejskiej” odbyła się w dniu 6 czerwca 2002 roku w Belwederze. Patronat honorowy nad „urodzinowym” spotkaniem Ośrodka Informacji Rady Europy objęli: Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej – Aleksander Kwaśniewski oraz Sekretarz Generalny Rady Europy – Walter Schwimmer. Wśród gości zaproszonych przez dr Hannę Machińską, Dyrektora Ośrodka, znaleźli się członkowie rządu, parlamentarzyści, sędziowie Sądu Najwyższego i Trybunału Konstytucyjnego, a także wybitni przedstawiciele środowiska prawniczego i akademickiego.

Ośrodek Informacji Rady Europy powstał w 1990 roku z inicjatywy Kantonu Genewy jako pierwsza tego typu instytucja w Europie Środkowej i Wschodniej. W 1991 roku Ośrodek włączono do Centrum Europejskiego Uniwersytetu Warszawskiego w charakterze autonomicznej jednostki. W ciągu 10 lat istnienia, funkcje Ośrodka uległy znacznemu poszerzeniu. Obecnie do jego zadań należy udział w realizacji projektów Rady Europy, działalność edukacyjna oraz upowszechnianie dorobku i standardów prawnych Rady Europy oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Ośrodek współpracuje ze środowiskami akademickimi, organizacjami rządowymi i władzami lokalnymi. W latach 1995–2000 wraz z Naczelną Radą Adwokacką organizował seminaria dla adwokatów poświęcone Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i procedurze postępowania przed Europejskim Trybuna-